

Turinys

Įvadas	9
Vaikystė už spygliuotos tvoros	13
Svajonių Amerika	33
Nuotykių stovyklose	67
<i>Skautai</i>	67
<i>Pas pranciškonus</i>	78
Nauji keliai	83
Pašaukimas	94
Filosofijos studijos	109
Sunkiausi metai	116
Istorinė diena ir kelionė po Europą	122
Brazilija. 1970–1977	126
<i>Pirmoji kelionė</i>	126
<i>Pradžia be kalbos</i>	129
<i>Tercijatas – dvasingumo metai</i>	145
<i>Lietuvių pėdsakais</i>	154
<i>Susidraugaujant su Brazilija</i>	160
<i>Tėvų laišakai</i>	164
<i>Amazonė</i>	173
<i>Pamąstymai</i>	202

Kitos vietos Pietų Amerikoje, kur gyvena lietuviai:

*Venesuela, Kolumbija, Peru, Urugvajus,
Argentina* (204)

Čikaga. 1977–1997 (217)

Tėvo laiškai (233)

Jėzuitų meilė Lietuvai (238)

Lietuva I. 1997–2006 (245)

Akademinė sielovada (259)

Lemontas. 2006–2014 (272)

Lietuva II. 2006–2021 (285)

Mintys... (297)

...apie meilę ...apie gyvenimo dovanas

...apie santuoką ...apie svajones

...apie ištikimybę ...apie kantrybę

...apie šeimą ...apie vaikus

...apie Krikštą ...apie bendravimą su vaikais

...apie skyrybas ...apie Komuniją susituokus antrąkart

...apie kančią ...apie nesantuokinius vaikus

...apie abortus ...apie savižudybes

...apie tradicijas ...apie tos pačios lyties poras

...apie Bažnyčios kritiką ...apie Bažnyčios skandalus

...apie kunigų celibatą ...apie nesukurtą šeimą

...apie apsisprendimą ...apie metusiuosius kunigystę

...apie kunigų žemiškumą ...apie šventuosius

...apie patylėjimą ...apie geriausią savo savybę

...apie mokymąsi ...apie pedagoginį darbą

...apie jėzuitų mokyklas ...apie svajonių šalį

...apie geriausią vietą ...apie ilgesį

...apie pilietybę ...apie užsienio lietuvius
...apie patriotizmą ...apie toleranciją kitoms tautoms
...apie meilę sau ...apie silpnybes
...apie pavydą ...apie puikybę
...apie patyčias ...apie pyktį
...apie išpažintį ...apie atsiprašymą
...apie nuoskaudas ...apie atleidimą
...apie namų šventinimą ...apie kalinius
...apie atradusiuosius tikėjimą ...apie pamokslus
...apie savanorystę ...apie lygybę
...apie valdžią ...apie medžioklę
...apie kulinariją ...apie vienišumą
...apie senatvę ...apie mirtį
...apie laidotuves ...apie viltį
...apie pasaulio pabaigą ...apie misiją

Tėvų laišakai (342

Tėvo Antano Saulaičio *curriculum vitae* (351

Ivadas

*„Kas norite eiti į misijas, prieš eidami turite daug išmokti.
Reikia tam gerai pasiruošti. Kitaip būsi tik misionierius
turistas, kaip dramblys porceliano krautuvėj.“*

Kunigas Kazys Bėkšta

Šios knygos herojus – žmogus, kuris visada šypsosi. Kalbi ir jautiesi taip, lyg jį seniai pažinotum. Kartais prikandi lūpą stebėdamasis jo žiniomis. Jis niekada neišsiduos, jei kas nors ką kvailo pasakytų, neišvadins kvailu. Tiesa, kartais tarsteli šį žodį, bet tik kalbėdamas apie save. Jo mėgstama frazė: „Esu naivus, kvailokas žmogus.“ Ir tik jį pažįstantieji žino, jog jis toli gražu ne naivus. Tai labai plačių pažiūrų, plataus akiračio žmogus, turintis neįkainojamos gyvenimo patirties ir išminties. Vertas ir filmo, ir knygos. Herojus, kuris savęs niekada nepavadintų herojumi. Bet už žmogų juk kalba jo darbai.

Tai kuklus žmogus ir Dievo tarnas. Jis gali atstoti ir tėvą, ir mokytoją, ir nuodėmklausį. Tai misionierius, savo gyvenimu rodantis mums pavyzdį.

Kai kunigui Antanui Saulaičiui pasakiau norinti parašyti apie jį knygą, jis, kaip visada gyvenime, sureagavo kukliai: „Gal dar ne laikas...“ Ir vis dėlto man suteikė viltį.

Knyga „Misionierius“ – apie žmogų, kurio visas gyvenimas pašvęstas kitiems, Dievui ir Lietuvai, nors tėvas Antanas Saulaitis tik pirmuosius pusantrų metų gyveno gimtinėje. Vėliau į tėvynę atvyko jau būdamas solidaus amžiaus.

Tėvas Antanas pažino karo pabėgėlio duonos skonį. Pažuto, kad svajonių Amerika – tai ne sodas, kur doleriai ant medžių auga. „Būdamas kunigu galėsiu daugiau padėti nei dirbdamas paprastu biologijos mokytoju“, – sakydavo. Ir taip ištaisą gyvenimą – viskas dėl kito ir viskas dėl Lietuvos.

Tėvas Antanas – veržlus, energingas, drąsus, galima sakyti, vietoje nenustygstantis. Todėl ne kartą jį lydėjo pavojai. Ir valtis apvirto, ir dujų balionas šalia vos nesprogo, ir gyvatė kabėjo virš galvos...

Ilgai prašęs leisti jam išvykti ir galiausiai septyneriems metams Brazilijoje atsidūręs dvasininkas negailėdamas savęs keliaudavo ieškoti lietuvių, jog šie žinotų, kad nėra užmiršti ir kad patys neužmirštų savo šaknų. Karštis, troškus autobusas, sukarti kilometrai – viskas dėl Lietuvos.

Tėvą Antaną Saulaitį pažįsta visame pasaulyje. Jis pats aplankė per dvidešimt lietuvių bendruomenių įvairiose šalyse – nuo Pietų Amerikos iki Naujosios Zelandijos. Paminėjus Saulaičio pavardę dažnas nudžiunga: „Oi, *tėvelis...*“

Knyga „Misionierius“ – apie kunigo veiklą, kurios nematyti, kai jis stovi bažnyčios sakykloje. Tai – apie nuolat besišypsantį žmogų šiltomis akimis, mokantį septynias užsienio kalbas, triskart magistrą, apsiskaičiusį, visą gyvenimą besitobulinantį. Ši knyga – tai ir jo išvalgos apie viltį, meilę, toleranciją... Skaitytojas ne kartą nustebęs, kad taip kalba katalikų dvasininkas, o dar garbaus amžiaus. Jo akiratis labai platus. Jis mato plačiau nei dažnas pasaulietis.

Visą gyvenimą buvo smalsus ir drąsus, todėl nebijo raginti keisti pasenusių dogmų.

Kunigui Antanui Saulaičiui – per aštuoniasdešimt, bet jis pilnas idėjų, kaip Bažnyčią priartinti prie žmogaus, kaip jauną žmogų priartinti prie gamtos, kaip lietuviui neleisti pamiršti, kad jis yra lietuvis. Ir visi žodžiai nuoširdūs, be jokio griežtumo, be jokios pašaipos.

Kad ir kur gyveno tėvas Antanas – Vokietijoje, Brazilijoje ar Jungtinėse Valstijose, – jis visada pabrėždavo esąs lietuvis ir kviesdavo išsibarsčiusius tautiečius vienyti, niekada neužmiršti savo šaknų. Tikras tautos šauklys. Tikras misisionierius.

Noriu nuoširdžiai padėkoti kunigui Antanui Saulaičiui už pasitikėjimą ir prisiminimus, kuriais pasidalijo su manimi.

Ačiū tariau kunigo seseriai Marytei. Ji drauge su broliu mintimis keliavo į praeitį ir savo įžvalgomis bei istorijomis papildė pasakojimą.

Dėkoju tėvo Antano bičiuliams už išpūdžius.

Ačiū leidyklai „Alma littera“ ir projektų vadovei Ugnei Giese, redaktorei Loretai Paškevičienei bei visai komandai.

Žinoma, dėkoju ir savo šeimai už palaikymą, supratingumą, kantrybę ir tikėjimą.

Ačiū tariau ir skaitytojui, kuris, neabejoju, daug ko pasimokys iš tėvo Antano.

Autorė Aurelija Savickienė

Amazonė

Pietų Brazilijoje, Rytų Argentinoje, Paragvajuje, Bolivijoje ir kitur buvo čiabuvių (indėnų) kaimų. Juose nuo 1609 metų iki 1767-ųjų dirbo jėzuitai. Dabar ten vien griuvėsiai, o kadaise garsėjo įdomia architektūra, tvirta ekonomika. Paragvajuje (Gvaranių respublikoje) buvo išvystyta gyvulininkystė. Jie jau prieš 400 metų kūrė barokinę muziką, kaimiečiai iki šiol gamina smuikus, violončeles. Buvo labai įdomu visa tai pamatyti savo akimis.

Mano talkininkas ir buvęs studentas Eugenijas Vencelis nepamenu kuriame mieste sumanė įsteigti antropologijos ir etnologijos biblioteką. Parašė man laišką. Sutarėme, kad jam padėsiu. Čikagoje senų knygų knygyne per daugybę metų nusipirkau gal 400 knygų, ypač daug – apie Pietų Amerikos indėnus. Prieš išsiųsdamas Eugenijui, buvau beveik visas jas perskaitęs. Vėliau Eugenijas išstojo iš jėzuitų (buvau nuvykęs aplankyti jo šeimos), dėl to nežinau, kaip su tuo antropologijos knygynėliu, ar gyvuoja iki šiol.

Du kiti mūsų tercijato jėzuitai dirbo tiesiogiai su gentimis, gyvenančiomis Brazilijos džiunglėse. Vieno iš jėzuitų nosyje buvo skylutė – tai reiškė, jog čiabuviai jį buvo *įbrolinę*. Jis parašė apie gentį, kuri niekada nebuvo sutikusi baltaodžių. Aišku, iš karto „prarijau“ pasakojimą.

Kitas jėzuitas gynė čiabuvių teises. Buvo garsiojo CIMI komiteto (misionierių tarybos, padedančios Brazilijos čia-

buviami) narys. Kad komitetas būtų įsteigtas, labai prisidėjo ir paskui komiteto veikloje dalyvavo kunigas salezietis Kazys Bėkšta.

Indėnas niekada nepavadins Amazonijos „žaliuoju pragaru“, nes čia jo namai, nors pastaraisiais dešimtmečiais ir naikinami. Vietos gyventojai apie ekologiją žino seniau, nei baltasis sugalvojo šį žodį.

Kai vykau į Amazonę, nežinojau, ką pasiimti, ko gali prireikti, kas ten manęs laukia. Tikslas – aplankyti išsibarsčiusius lietuvius, net jei tas šeimas skiria keli tūkstančiai kilometrų. Iš pradžių jaudinausi, bet įveikęs 10 508 kilometrus susidariau puikią nuomonę apie tas vietas ir žmones.

Amazonė – viena iš dvidešimties Brazilijos valstijų, o visas Amazonijos gamtinis regionas apaugęs miškais ir krūmokšniais. Jame tilptų devynios Prancūzijos ar pusantros Indijos. Vien tik sala Amazonės upės žiotyse – Šveicarijos dydžio. Pati upė 7200 kilometrų ilgio.

Iš San Paulo iki Amazonės reikia važiuoti kelis tūkstančius kilometrų. Kai po keturiolikos valandų pasiekiau pirmą nakvynės vietą, manęs niekas nelaukė. Nes laišką Antanui Mačiulaičiui parašiau lietuviškai; jis neperskaitė, o kiti šeimos nariai lietuviškai nesuprato. Savo daiktus palikau pas Mačiulaičių kaimynus sirus ir kepinant saulei kelias valandas vaikštinėjau po miestą. Sutemo, o Mačiulaičiai vis negrižta. Jų kaimynai sirai pakvietė arbatos. Tik kitą dieną sutikau Mačiulaitienę. Ji pasakė, kad vyras išvykęs pas sergančią motiną, dėl to jie ir nežinojo, kad atvykstu.

Taip prasidėjo mano misija Amazonėje.

Važiuodamas per priemiesčius nuolat regėdavau skurdą, nes ten gyveno neturtingiausieji. Lankydamasis Kujabos

mieste mačiau, kaip trečiadieniais kepyklose surenkama neparduota duona; bendruomenių vadovai išdalydavo ją šeimoms.

Žmonės gyveno skurdžiai, bet sveikata nesiskundė. Vietos gyventojai gerai nusimano apie netradicinę mediciną. Viena šeima laikė paslapyje sirupo, padedančio įkandus gyvatei, vorui, skorpionui, vikšrui ir net apsinuodijus maistu, receptą. Tradicinė medicina nepripažįsta šio kartaus žalio skysčio, nuo seno vartojamo indėnų, bet misionieriai ir vietiniai visada nešiojasi po mažą buteliuką. Vietos turguose indėnai pardavinėjo ir vaistažoles, nes gerai jas pažįsta, visada pasakys, koks augalas tinka inkstų ligoms gydyti, koks karščiui numušti. Neužmirš įspėti: vaistai stiprūs, nereikėtų ilgai vartoti.

Vėliau nusipirkau žmogaus liežuvio dydžio džiovintą Amazonės žuvies liežuvį ir guaranų (gvaraninės paulinijos) vaisių. Tuo žuvies liežuviu kaip tarka nugramdai nuo džiovintos guaranos pusę šaukštelio miltelių, suberi į vandenį ar kitokį gėrimą ir geri kaip kavą, nes suteikia energijos ir jėgų.

Apie indėnus ligi šiol sklando legendos, esą kai kurios gentys – kanibalai. Kai sėdi su čiabuviais ir kas nors beda pirštu į svečią: „Šitas būtų geras kašnis“, turėtum pasijusti nesmagiai, bet visi juokiasi, ir nesmagumo nelieka nė ženklo. Indėnai žino, kaip svetimšaliai juos vadina, todėl gali iškrėsti pokštą. Viena slaugė pasakojo: čiabuvių kaime vietiniai ją ir jos drauges priėmė labai nuoširdžiai, visi šnekučiavosi prie laužo. Staiga šalia atsirado didelis molinis puodas, indėnai čiupo išsigandusią slaugę ir įgrūdo į puodą žemyn galva. Tai buvo vienas iš jų *šposų*. Bet tuo slaugės nuotykiškai nesibaigė: įsodino rėkiančią moterį į luotą ir

paleido pasroviui. Indėnai nuo vaikystės puikūs plaukikai, galėtų viena ranka laikyti kūdikį, o kita irtis šimtą metrų. Taigi jų kaimuose visada linksma.

Sunkiausia buvo iš San Paulo pasiekti Porto Velją: keliai negrįsti, per sausrą nuo balandžio iki spalio kyla baisios dulkės, o lietaus sezonu viskas virsta raudona koše. Teko keturiasdešimt valandų per karštį kratytis dulkiname autobuse. Važiuojant visi žmonės tampa vienodos rausvos spalvos – dėl molio.

Taigi autobusu važiuoju į Porto Velją. Staiga naktį pabundu. Jaučiu, kažkas tampo už kojos. Prisiklausius istorijų apie kanibalus pirma mintis: žmogėdros užpuolė. O iš tikrųjų priekyje sėdėjo žmogus, nusimovęs batus; sustojus autobusui turėjo išlipti ir tamsoje ėmė ieškoti savo batų. Sugriebė už manojo, galvojo, kad čia jo.

Sėdėjau prie lango, tai dieną dairiausi. Pakeliui mačiau indėnų iš gretimų kaimelių, pardavinėjančių strėles, lankus, pintines, plunksnomis puoštus karolius. Visa tai skirta turistams, nes savo įrankius ar buitines daiktus indėnai puošia ypatingais ženklais ir tokių gaminių neparduoda.

Kai įveikėme 3600 kilometrų, po 72 valandų kelionės pagaliau pasiekiau tikslą. Apsistoti ketinau pas gydytoją kunigą Ferdinandą Bendoraitį, gyvenantį Guažara Mirine. Čia jį visi pažinojo, todėl nesunkiai radau.

Tais laikais Brazilijoje buvo susibūrusi organizacija „Kunigų vienybė“. Vis susirinkdavome, bent dalis, San Paule ar apylinkėse. Kunigas Pranas Gavėnas, salezietis, norėjo, kad ir Pietų Amerikoje atsirastų toks susibūrimas. Pietų Amerikoje

mūsų, kunigų, buvo gal trisdešimt aštuoni, dauguma misionieriai saleziečiai. Vienas kitam teikdavome moralinę pagalbą. Kartą turėjome rimtą atvejį, kai reikėjo bendro palaikymo. Buvo diskutuojama dėl kunigo Bendoraičio – kai kurie lietuvių kunigai jo nemėgo, apkalbinėjo, neva jis netikras kunigas, netikras gydytojas. Mes įrodinėjome, kad Bendoraitis pastatė dvi ligonines, išgelbėjo keturias indėnų gentis nuo epidemijos. Nėra už ką jo peikti ir įtarinėti. Stengėmės būti solidarūs, nes kai kurie pažinojome jį asmeniškai.

Kai atvykau pas Bendoraitį, dvi paras praleidęs kelyje, žmogumi pasijutau tik nusiprausęs. Manęs jau laukė vakarienė ir ne tik Bendoraitis, bet ir kunigas Kazimieras Bėkšta, gydytojas Vitas Kiaušas ir sesuo Ksavera.

Kai atvykau, Guažara Mirine, turinčiame apie 20 000 gyventojų, jau buvo dvi ligoninės. Visas miestas ir apylinkių žmonės žinojo, kad *padre medico* Bendoraitis – lietuvis. Atvykėliui šios vietovės ir dabar gali atrodyti kaip pasaulio kraštas. Įdomu, kokį jį rado Ferdinandas Bendoraitis, atkeliavęs čionai 1961 metais? Dabar „Gerojo ganytojo“ ligoninė, kuriai jis vadovavo, pripažinta geriausia Vakarų Amazonėje.

Vos tik atvykęs kunigas Bendoraitis ėmė gydyti vietinius. Nešnekėdamas portugališkai, savo kukliame kambarėlyje priiminėjo ligonius. Paskui ėmėsi ligoninės reikalų ir kasmet plėtė kliniką.

Po dvejų metų, 1963-iaisiais, Guažara Mirane ėmė plisti kažkokia pavojinga epidemija. Bendoraitį pasiekė žinios, kad jau keturi šimtai žmonių mirė, esą kasdien miršta apie

šešiasdešimt. Kunigas dvi dienas sėdėjo prie mikroskopo, kol jam pavyko išsiaiškinti ligos priežastis. Tada gavo antibiotikų ir sustabdė epidemiją.

Vieną dieną visi penki išplaukėme Mamorės upe į gegužinę. Sėdi valtyje ir vaidenasi vandenyje plaukiojančios 30 centimetrų ilgio piranijos. Jei pasakojimai apie kanibalus neįbaugino, tai pats save gąsdini galvodamas, kad šios žuvytės akimirksniu sudoroja galviją. Bet paskui nusiraminau taręs sau: jei kunigas Kazys Bėkšta čia išgyveno dvidešimt penkerius metus, kunigas Bendoraitis – penkiolika, o sesuo Ksavera – trylika metų, tai ir aš liksiu gyvas. Nelabai drąsu, kai kunigas Bendoraitis pasako, jog laivelį gali nunešti krioklio link. Ir priduria: nieko baisaus, pats jis jau skendęs šešis kartus ir štai – gyvas.

Paskui prasideda nuotykis. Laivas priartėja prie pavojingų akmenų, tada pasuka arčiau kranto ir staiga sustoja užčiuožęs ant sekumos. Reikia lipti į vandenį, kur ką tik regėjai piranijas. Bet nėra laiko ir noro apie jas galvoti – šoki į upę ir stumi laivą. Pavyksta, ir netrukus pasiekiamo gelsvą krantą.

Nutariame išsimaudyti. Išsyk gaunu patarimą: nekilnoti kojų, vilkti jas dugnu, kitaip galima užlipti ant upinės rajos, o jos uodegoje yra nuodingas geluonis. Jei kojų nekilnoji, o tiesiog stumi, tai koja palįs po gulinčios ant dugno rajos sparnu ir ji nuplauks šalin. Gavus žinių apie piranijas ir rajas, ne itin jauku maudytis, bet įsidrąsinu ir nuplaukiu į kitą krantą. Sėdžiu ramus ir čia pat pamatau mažas žuvytes – piranijas. Iš išgąščio plaukai tik pasišiaušė, nė nepajutau, kaip atsidūriau šalia mūsų laivo.